

บทที่ ๑๔

หลักการทางภาษาศาสตร์

เรื่องเกี่ยวกับภาษาศาสตร์วรรณานันได้แก่การศึกษาคำพูดซึ่งเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของคน การอธิบายการออกเสียงต่าง ๆ อวัยวะที่เป็นต้นแหล่งของการออกเสียงนั้นมีการเคลื่อนไหวอย่างไร หรือลมที่ออกมาจากปอดกระทบกับอวัยวะในปากอย่างไร การวิเคราะห์โครงสร้างของภาษา การให้เกณฑ์ของภาษา และการศึกษาความหมายและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา

การศึกษาเรื่องเสียงว่าเมื่อคนออกเสียงนั้นริมฝีปากต้องบีบ ดันและที่เพดานเป็นการศึกษาเรื่องเสียงที่เกิดขึ้นภายในปาก ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นวิชาสรีรศาสตร์ (Articulatory Phonetics) และการศึกษาเรื่องเสียงโดยอาศัยหลักวิชาทางฟิสิกส์คือการศึกษาด้านเสียงที่ผ่านพ้นริมฝีปากมาแล้ว เรียกว่า กลศาสตร์ (Acoustic Phonetics) ทั้งสองสาขานี้ได้เจริญก้าวหน้าไปมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ต่อมาก็มีการศึกษาเรื่องหน่วยคำ (morpheme) และหน่วยที่ใหญ่กว่าหน่วยคำ คือ วลี และประโยค แต่ทว่าหลักการที่สำคัญ ๆ ซึ่งนักภาษาศาสตร์ ยึดเป็นหลักมีอยู่ดังนี้

๑. เกณฑ์แห่งการกระจาย (Distribution)

นักภาษาศาสตร์วรรณานัน ถือว่าการกระจายของเสียงกิตติ ของหน่วยคำภายในคำ หรือคำภายในประโยคมีความสำคัญมาก เราจะต้องสามารถบอกได้ว่าเสียงหนึ่ง เกิดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับเสียงอื่นเพียงไร เป็นต้นว่าในภาษาไทยหากเป็นพยัญชนะต้น เมื่อพยัญชนะตัวที่ ๒ เป็น /ว/ เสียงพยัญชนะตัวแรกจะต้องเป็น /ก/ หรือ /ค/ หรือในภาษาอังกฤษคำว่า Linguistics นั้นมาจาก คำว่า lingua "ภาษา" + -ist "นัก" + ic "ทำให้เป็นคุณศัพท์" + s "วิชา" ตามลำดับดังนี้จะเอาปัจจัยหนึ่งไปไว้หน้าอีกปัจจัยหนึ่งไม่ได้ หรือในเรื่องของประโยคในภาษาไทยนั้นโดยทั่วไปแล้ว ประธานนำหน้ากริยา กริยานำหน้ากรรม เช่นนี้เป็นต้น

ที่จริงแล้ว เกณฑ์แห่งการกระจายนี้มีใช้แก่นักภาษาศาสตร์วรรณาท่านที่
ใช้ นักภาษาศาสตร์สมัยใหม่ก็ถือเกณฑ์นี้เป็นสำคัญเหมือนกัน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า
กลไกเหล่านี้จะพุดถึงเกณฑ์แห่งการกระจายอยู่เสมอ แม้ว่าบางครั้งวิธีการปลี่ยนย่อย
อาจจะแตกต่างกันออกไป

๒. ข้อมูลทางภาษา

คำพูดของคนถือว่าเป็นข้อมูลทางภาษาที่นักภาษาศาสตร์ต้องการที่สุด นักภาษา
ศาสตร์ยึดหลักว่า คำหรือประโยคที่คนพุดสำคัญกว่า คำหรือประโยคที่คนควรจะพุด
หรือน่าจะพุดตามไวยากรณ์ หน้าที่ของนักภาษาศาสตร์วรรณาก็คือรวบรวมข้อมูล
จากด้อยคำที่คนพุดแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาโครงสร้างทางไวยากรณ์ (Grammatical
structure) การบอกลักษณะการกระจายของหน่วยย่อยทางเสียงหน่วยหนึ่งที่มีความ
สัมพันธ์กับหน่วยย่อยทางเสียงอีกหน่วยหนึ่ง หรือศึกษาหน่วยย่อยของคำหนึ่งกับ
หน่วยย่อยของอีกคำหนึ่ง เป็นต้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเกณฑ์แห่งการกระจายนี้สำคัญมาก
เราจะต้องหาให้ได้ว่าหน่วยย่อยของแต่ละระบบมีความสัมพันธ์กันเพียงไรมีตำแหน่ง
อยู่ที่ไหน

อย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์ไม่สามารถจะวิเคราะห์ประโยคทุกประโยคในภาษา
ได้จึงต้องเลือกเอาส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลเท่านั้น แต่ขอให้จำไว้ว่าในการวิเคราะห์ภาษา
ไม่ว่าจะเป็นภาษาอะไรนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องหาข้อความตัวอย่าง (Corpus) ให้
สมบูรณ์ เราอาจจะวิเคราะห์ไปด้วย หาข้อความตัวอย่างเพิ่มขึ้นไปด้วยพร้อม ๆ กัน
ก็ได้ โดยเฉพาะนักภาษาศาสตร์ที่วิเคราะห์ภาษาอื่นที่ตนเองไม่มีความรู้มักจะปฏิบัติ
ดังนี้

สำหรับนักภาษาศาสตร์สมัยใหม่ ที่สนใจทางทฤษฎีแห่งการปริวรรต มีความเชื่อ
ว่า ความรู้สึกของเจ้าของภาษา (native intuition) นั้นสำคัญมากในการบอกว่าประ-
โยคนั้นใช้ได้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้เองข้อความตัวอย่างทางภาษาจึงไม่มีความหมายนัก
เพราะว่าการที่เราไปหาข้อมูลมาได้เพียงส่วนหนึ่งของภาษาเท่านั้น หาได้ครอบ
คลุมไปกว้างขวางอย่างความรู้ของเจ้าของภาษาไม่ ฉะนั้นผู้ที่ทำการวิเคราะห์ภาษา
ได้ดีที่สุดก็คือเจ้าของภาษา (native speakers) นั่นเอง

๓. ความแตกต่างของบุคคลในการใช้ภาษา

นักภาษาศาสตร์ทุกคนจะ ต้องระลึก ไว้เสมอว่าคนแต่ละคน มีความแตกต่างกัน ทางภาษา ถึงแม้จะเห็นได้ชัดว่าคนที่อยู่บ้กษได้มีสำเนียงต่างจากชาวเหนือ ชาวอีสาน หรือคนภาคกลาง คนภาคกลางเองก็ยั้งพูดต่างกันไป คนสุพรรณพูดสำเนียงหนึ่ง คนเมืองเพชรพูดสำเนียงหนึ่ง คนอยุธยาพูดอีกสำเนียงหนึ่ง และแม้แต่คนอยุธยา เองก็ยั้งพูดไม่เหมือนกัน คนหนึ่งอาจจะพูดแบบคนพื้นเมืองที่เป็นชาวสวน ชาวนา อีกคนหนึ่งอาจจะพูดแบบคนในเมือง หรือแม้แต่คนในเมืองเองก็พูดต่างกันไปโดยที่คน หนึ่งรู้ศัพท์ชุดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคน แต่อีกคนหนึ่งซึ่งมีชีวิตประจำวัน ต่างจากอีกคนหนึ่งก็มีศัพท์ที่ตนเองใช้ผิดกับคนอื่นไป ดังนั้นอาจจะกล่าวรวม ๆ ได้ว่าภาษา (Language) นั้นแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และภาษาถิ่น (Dialect) ก็ยั้งแตกต่างกันไปตามตัวบุคคลอีก (Idiolect)

นอกจากนั้นแล้วคนเรายังแตกต่างกันตามวิธีการใช้ลีลาภาษา (style) อีกด้วย ดัง จะสังเกตได้ว่าให้คนสองคนเขียนหรือพูดข้อความที่มีความหมายเหมือนกัน จะใช้ ถ้อยคำไม่เหมือนกัน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่านักภาษาศาสตร์จะ ต้องระลึกไว้เสมอว่าทุกคน มีความแตกต่างกันทางภาษา เพราะฉะนั้นการที่จะให้ทุกคนพูดหรือใช้ภาษาเหมือน กันก็เดี่ยวย่อมเป็นไปได้ บางคนเมื่อได้ยินประโยคว่า *คนนั้นน่ารัก* ก็อดกะซิก กะขวางใจไม่ได้ แต่อีกหลาย ๆ คนก็ใช้ได้อย่างหน้าตาเฉย บางคนเมื่อดื่มโอเลี้ยง หมกแก้วออกจะชอบน้ำชาเค็มลงไปบนน้ำแข็งก็พูดว่า *ขอเติมน้ำหน่อย* แทนที่จะว่า *ขอน้ำเติมน้อย* เช่นนี้เป็นต้น หรือปัจจุบันนี้ประโยคแบบกรรมวาจก (Passive voice) ชักจะมีใช้มากขึ้น เพราะเราเลียนแบบมาจากฝรั่ง บางที่ฟังแล้วก็ชักหู แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งก็ใช้กันได้อย่างสบาย จะอย่างไรก็ตามนักภาษาศาสตร์จะ ต้องใจ กว้างพอที่จะยอมรับว่า ประโยคนั้น คำนั้นมีใช้ในภาษา นักภาษาศาสตร์จะไม่ ประนามว่าการใช้แบบนั้นผิด แต่อาจจะกล่าวได้ว่าไม่ใช่แบบมาตรฐาน แต่เมื่อพูด เช่นนี้ ก็อาจจะมีคนถามว่าภาษามาตรฐานนั้นคืออะไร เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยาก

แต่ก็พอจะกล่าวกว้าง ๆ ว่า ภาษามาตรฐานก็คือภาษาที่ผู้ได้รับการศึกษาพอสมควร ใช้กัน และเจ้าของภาษาฟังแล้วไม่ขัดหู

๔. ประโยคเป็นหน่วยที่นักภาษาศาสตร์สนใจ

นักภาษาศาสตร์ถือว่าการศึกษาภาษาควรจะเริ่มด้วยประโยค ไม่ใช่เริ่มจากเสียง ซึ่งเป็นหน่วยย่อยเล็กที่สุดของภาษา ที่เลือกเอาประโยคเป็นจุดเริ่มต้นก็เพราะว่า ประโยคมีความหมายสมบูรณ์ บางทีก็จะเห็นว่าประโยคสองประโยคมีความสัมพันธ์กัน เช่น ประโยคว่า ผมหักไม้บรรทัด ไม้บรรทัดหัก จะเห็นว่าประโยคแรกใช้หักเป็นกรรมกริยา แต่ทว่าประธานของหักจะต้องเป็นสิ่งที่มีชีวิต แต่ในประโยคที่สองใช้หักในรูปกรรมกริยา แต่ทว่าประธานเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต อย่างไรก็ตามความหมายของประโยคทั้งสองนี้ก็คล้ายคลึงกัน ผิดกันตรงที่ว่าประโยคแรกบอกขบวนการหักไม้บรรทัดว่าใครเป็นคนกระทำ แต่ประโยคที่สองบอกเพียงว่าไม้บรรทัดนั้นหักไปแล้ว ไม่สนใจสาเหตุที่ทำให้ไม้บรรทัดหัก

นอกจากนั้นแล้วนักภาษาศาสตร์ยังเชื่ออีกว่า แม้ท่านสนใจจะวิเคราะห์เพียงส่วนน้อยของภาษา เช่น หน่วยเสียง หน่วยคำ ท่านก็ควรจะเริ่มต้นจากประโยค เพราะว่าคำที่เรียงอยู่ในประโยค เมื่อพูดเร็ว ๆ บางทีคำ ๒ คำ ก็รวมเป็นเสมือนคำเดียวเช่น ขว้าง + เทวียง เป็น เขว้าง ที + เคียว เป็น เทียว ในภาษาไทย หรือ a + le เป็น au, de + les เป็น des ในภาษาฝรั่งเศส หรือเสียงสระบางเสียงซึ่งอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ลงเสียงเน้นหนัก อาจจะเปลี่ยนจากสระยาวเป็นสระสั้น เช่น เวลา เสียง เอ ในพยางค์แรกสั้นลง หรือสระเปลี่ยนรูปไปเช่น profound กลายเป็น profundity ในภาษาอังกฤษ เมื่อเติมบัจจัย ity แล้ว สระประสมกลายเป็นสระเดี่ยวไป

๕. หน่วยที่ใหญ่กว่าประโยค

นักภาษาศาสตร์โดยทั่วไปมักจะสนใจกันแต่เพียงแต่ประโยคเท่านั้น แต่ที่จริงแล้วภาษาที่เราพูดอยู่ทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็นภาษาอะไร เราใช้ประโยคหลาย ๆ ประโยคพูดต่อเนื่องเกี่ยวพันกันจนเกิดความหมาย กังจะเห็นได้ว่าการใช้สรรพนามบุรุษ

ที่สามแทนชื่อบุคคลที่ได้เอ่ยถึงมาแล้ว การใช้วลีว่าที่นั่น วันนั้น ทำเช่นนั้น เมื่อพูดถึงสิ่งที่ปรากฏมาแล้วในประโยคข้างหน้า สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของหน่วยที่ใหญ่กว่าประโยค หรือความสัมพันธ์ของประโยคแต่ละประโยคนั้นมีอยู่ หากแต่ว่าการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ ในค่านี้นี้ยังไม่เจริญก้าวหน้าถึงขั้นที่จะบอกให้แน่นอนลงไปว่าประโยคใดมีความสัมพันธ์กับประโยคใดเมื่อคนพูด นักภาษาศาสตร์อเมริกันที่สนใจเรื่องนี้มากก็มี Zellig S. Harris แห่งมหาวิทยาลัยแห่งเพนซิลวาเนีย เท่านั้น

๖. การปริวรรต (Transformation)

นักภาษาศาสตร์สมัยปัจจุบันเชื่อว่าการปริวรรต เป็นลักษณะที่ปรากฏในทุกภาษา การปริวรรตนั้นจะต้องมีระบบและกฎเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ใช่ว่านี่จะสับตำแหน่งคำหนึ่งกับคำใด เมื่อไรก็ได้ ตัวอย่างแสดงการปริวรรตก็ได้แก่ คุณมาที่นี่ทำไม ทำไมคุณมาที่นี่ คุณทำไมไม่มาที่นี่ หรืออย่างในภาษาอังกฤษเช่น I saw him yesterday. กับ Yesterday I saw him. เป็นต้น

บางทีก็บอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประโยค เช่น

เขาหักไม้ ไม่หัก

เขาใส่เสื้อตัวนั้นแล้วน่ารัก เสื้อตัวนั้นใส่แล้วน่ารัก

จะเห็นได้ว่าประโยคแต่ละคู่สัมพันธ์กัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าประโยคหลังมาจากประโยคแรกก็ได้

จากประโยคตัวอย่างทั้งสองคู่จะเห็นว่า เมื่อมีการปริวรรตแล้ว กระบวนการลดค่าเกิดขึ้นด้วยคือ คำว่า เขา ไม่ปรากฏในประโยคหลัง

นักภาษาศาสตร์ถือว่า เกณฑ์แห่งการปริวรรตนี้มีคุณค่ามากทางภาษา โดยที่สามารถชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประโยคหนึ่งกับอีกประโยคหนึ่ง และบอกที่มาดั้งเดิมของประโยคได้

๑. การลดเสียงและการลดคำ (deletion)

การลดเสียงเป็นลักษณะที่ปรากฏในทุกภาษา บางครั้งเราก็เรียกว่า ภาษาก่อน เช่น แทนที่จะพูดคำว่า เสีย ก็พูดว่า ซะ แทนที่จะพูดว่า เด็ก ก็พูดว่า เดอะ หรือถ้าจะมองกันให้ลึกกลงไปแล้ว คำว่า เกียรติยศ เราออกเสียงว่า เกียต—ติ—ยศ แต่พอคำว่า เกียรติ อยู่โดด ๆ เราอ่านว่า เกียต เฉย ๆ เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการลดเสียงคล้ายเหมือนกัน ลักษณะเช่นนี้ก็ปรากฏในภาษาฝรั่งเศสด้วยเช่น vous allez, ออกเสียงว่า ฟวู ซาเล แปลว่า ท่านไป แต่เมื่อ vous อยู่โดด ๆ ออกเสียงว่า ฟวู แปลว่า ท่าน ก็ถือว่าเป็นการลดเสียงอย่างหนึ่งเหมือนกัน

การลดคำในประโยคนี้ส่วนมากแล้วก็ลดบุรุษที่สองอย่างในคำสั่งว่า Come here. หรือมานี่ แต่บางครั้งก็ลดคำเพราะผู้พูดต้องการตัดสิ่งที่ไม่เหมือน ๆ กันออกไป เช่น I want to buy pens and pencils. ย่อมาจาก I want to buy pens and I want to buy pencils. หรืออย่างในภาษาไทย ก็เช่น คุณจะไปหาเขาไหม ย่อมาจาก คุณจะไปหาเขาหรือคุณจะไม่ไปหาเขา มาเป็นคุณจะไปหาเขาหรือไม่ แล้วจึงมาเป็น คุณจะไปหาเขาไหม

ถ้าหากว่าภาษามีการลดคำแบบเดียวกันเช่นว่านี้ก็ แต่ภาษาไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป กังเช่นประโยคต่อไปนี้

๑. เห็นจะไม่ไปละ
๒. ไปกันเถอะนะ
๓. ไปกันเถอะ ผมไม่ไปละ
๔. ไม่ดีเลย

ในฐานะที่เราเป็นคนไทย เป็นเจ้าของภาษาจะบอก ได้ทันทีว่าประโยคแรกลดคำว่า ผม หรือสรรพนามบุรุษที่หนึ่งไว้ ส่วนประโยคที่สอง ละ เรา ประโยคที่สาม ละ คุณ หรือสรรพนามบุรุษที่สองพหูพจน์ และประโยคที่สี่ ละ มัน

ปัญหาที่สำคัญก็คือว่า ทำไมเราจึงรู้ว่าละคำอะไรไว้ บางคนอาจจะตอบว่าเรารู้เพราะเรามีความ คลใจ (intuition) ของความเป็นเจ้าของภาษาอยู่ที่ไม่ถูกนัก

ที่จริงแล้วภาษามีกฎเกณฑ์ มีโครงสร้างพื้นฐาน (underlying structure) เราจะละคำใด
คำนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับว่าประโยคนั้นใช้ที่ไหน ในสถานการณ์อย่างไร มีคำประ-
กอบท้ายประโยคคำใดเข้าช่วย อย่างเช่นประโยคที่สามถ้าเป็น ไปกันเถอะ อาจจะ
หมายความว่า เราไปกันเถอะ หรือคุณไปกันเถอะก็ได้ เราจะบอกได้ก็ต่อเมื่ออยู่ใน
สถานการณ์ที่การสนทนานั้นเกิดขึ้นจึงจะรู้ได้ว่าความหมายใด

๘. โครงสร้างพื้นฐาน (underlying structure)

นักภาษาศาสตร์วรรณนาสนใจแต่ถ้อยคำและข้อมูล ทางภาษาคาม ที่ปรากฏตาม
ธรรมชาติ ได้ยินมาอย่างไรก็เอามาวิเคราะห์อย่างนั้น โดยไม่สนใจว่าประโยคจะ
สัมพันธ์กันอย่างไร มีการลดคำหรือไม่ แต่นักภาษาศาสตร์ปัจจุบันมีความเห็นว่า
ประโยคที่เราใช้พูดกันอยู่ทุกวันนี้ บางครั้งเราก็ละหรือลดคำบางคำ บางครั้งเราก็
เพิ่มคำบางคำเข้าไปเพื่อให้ชัดเจน ตามแบบนิยมหรือบางครั้งเราก็สับตำแหน่งโยก
ย้ายคำหนึ่งไปไว้อีกแห่งหนึ่ง สิ่งที่นักภาษาศาสตร์ปัจจุบันสนใจมากคือ โครงสร้าง
พื้นฐาน ทั้งนี้เพราะว่าประโยคบาง ประโยคมีความเป็นหลายนัย แต่ถ้าได้รู้ โครงสร้าง
พื้นฐานแล้วความเป็นหลายนัยจะหายไป เช่น นายมีขับรถชนควายตาย มีความหมาย
เป็น ๕ อย่าง ด้วยกัน คือ

๑. นายมีขับรถไปชนควาย แล้วควายตาย
๒. นายมีขับรถไปชนควายที่ตายแล้ว
๓. นายมีขับรถไปชนควาย นายมีตาย
๔. นายมีขับรถที่เคยชนควายจนตาย
๕. นายมีขับรถที่เคยชนควายที่ตายแล้ว

ในความหมายที่ ๔ และที่ ๕ ไม่มีใครตายขณะที่นายมีขับรถ

การที่เราต้องอธิบายความหมายออกเป็น ๕ ประการเช่นนี้ก็เพราะว่า โครงรูปพื้นฐานของประโยคตัวอย่างแตกต่างกันไป เช่น

๑. นายมีขับรถ รถชนควาย ควายจึงตาย
๒. นายมีขับรถ รถชนควาย ควายตายแล้ว
๓. นายมีขับรถ รถชนควาย นายมีตาย
๔. นายมีขับรถ รถเคยชนควาย ควายตาย
๕. นายมีขับรถ รถเคยชนควาย ควายตายแล้ว

ถ้าหากว่าเรา ได้สนใจโครงรูปพื้นฐานของประโยคมาแต่ต้น ความหมายเป็นหลายนัยก็จะถูกขจัดไป